

Μάθημα 64ο

Δημιουργία ύποσυνειδήτου στον Ἀδάμ (Β')

ἤγάμε, παιδιά, τήν περασμένη φορά ὅτι ὁ Ἀδάμ, μέ τό νά μεταθέσει τήν εὐθύνη τῆς πώσεως στόν Θεό, δέν ἔκανε τίποτε ἄλλο παρὰ νά ἀπωθήσει τήν ἐνοχή του σ' ἓνα παρασυνειδησιακό χῶρο, ὁ ὁποῖος ὀνομάστηκε *ύποσυνείδητο*. Τί εἶναι λοιπόν τό *ύποσυνείδητο*; Εἶναι τό μέρος ὅπου βρίσκονται ὅσα δέν θά ἤθελε ἡ συνείδηση νά ἀναγνωρίσει ἢ νά δεχθεῖ ὡς ἐνοχή. Αὐτό λέγεται *ύποσυνείδητο*.

Ἀντιλαμβάνεστε ὅτι τό *ύποσυνείδητο*, στό ἀνθρώπινο γένος, ἀρχίζει τήν ἱστορία του μέ τόν Ἀδάμ. Ὁ Θεός ἔκανε τή συνείδηση. Θυμᾶστε πόσα εἶχαμε πεῖ γιά τό θέμα τῆς συνειδήσεως.¹ Ὁ Θεός δέν ἔκανε τό *ύποσυνείδητο*. Τό *ύποσυνείδητο* εἶναι μία κατάσταση μεταπτωτική· εἶναι ἡ κατάσταση ἐκείνη πού ταλαιπωρεῖ καί καταταλαιπωρεῖ τό ἀνθρώπινο γένος.

Τό *ύποσυνείδητο* εἶναι πιά ἓνα καθεστώς, εἶναι μία πραγματικότητα, καί πρέπει νά τό μελετήσουμε. Θά λέγαμε δέ ὅτι ἂν ἔχουμε ψυχολογία καί ψυχιατρική καί τά ὅμοια, ὅλα αὐτά ὀφείλονται στήν παρουσία τοῦ

1. Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Τόμος Ε΄, Μάθημα 59ο*, ἐκδ. Ἱερῶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2021.

ύποσυνειδήτου.

Ἐάν ἡ ἐνοχή μείνει πολύ καιρό στό ὑποσυνείδητο καί χρονίσει, τότε αὐτή ἡ ἐνοχή λησμονεῖται ἢ *χάνεται* –τή λέξη *χάνεται* τή βάζω ἐντός εἰσαγωγικῶν– καί ἡ συνείδηση δέν μπορεῖ πλέον νά ἀνακαλύψει αὐτή τήν ἐνοχή. Ἔτσι, ἀπό αὐτό μπορεῖ νά ἔχουμε ἐπιπτώσεις, δυσάρεστα ἀποτελέσματα, ὅπως θά δοῦμε στή συνέχεια. Συγκεκριμένα ἔχουμε τή νεύρωση, δηλαδή ἔχουμε πιά αὐτή τήν ἀσθένεια.² Ὅμως ἡ αἰτία ἔχει χαθεῖ, γιατί δέν εἶναι εὐκολο νά βρεθεῖ ὅταν ἡ ἐνοχή χρονίσει στό ὑποσυνείδητο.

Πρέπει νά σᾶς πῶ ὅτι πολλές φορές πηγαίνουμε σ' ἓναν ψυχολόγο ἢ σ' ἓναν ψυχίατρο. Νά κάνω ἐδῶ μιᾶ διάκριση. Ὁ ψυχολόγος εἶναι ἐκεῖνος πού ἐρευνάει τά ψυχικά φαινόμενα, χωρίς νά χρησιμοποιοῦ φάρμακα· ἐνῶ, ἀντιθέτως, ὁ ψυχίατρος εἶναι γιατρός, ἔχει σπουδάσει ἰατρική, ἐρευνᾷ τά ψυχικά φαινόμενα καί χρησιμο-

2. Μέ τόν ὁρο νεύρωση ἐννοεῖται ἐκείνη ἡ διαταραχή συμπεριφορᾶς σύμφωνα μέ τήν ὁποία τό ἄτομο ἀδυνατεῖ ἐνίοτε νά ἀντιμετωπίσει τό ἄγχος καί τίς ἐνδοψυχικές συγκρούσεις του. Κεντρική θέση στήν ψυχοπαθολογία τῶν νευρώσεων κατέχουν οἱ ἐνοχές καί τό Ὑπερεγώ τοῦ ἀτόμου. Τόν ἀσθενή βασανίζουν νοητικές συγκρούσεις μεταξύ τοῦ Ἐγώ καί ἀσυνείδητων ἰδεῶν. Τό ἄτομο πού ὑπόκειται σέ συμπτώματα νευρώσεως παρουσιάζει συνήθως φοβία, ψυχαναγκασμό καί ἀγχωτικά ἐπεισόδια. Οἱ νευρώσεις ὁμως δέν ἀποδιοργανώνουν τήν προσωπικότητα, οὔτε ἀποκόπτουν τήν ἐπικοινωνία της μέ τήν πραγματικότητα καί δέν συνοδεύονται ἀπό ψευδαισθήσεις, χαρακτηριστικά πού τίς διαχωρίζουν ἀπό τίς ψυχώσεις. Στή νεύρωση ὁ ἀσθενής ἔχει πλήρη ἐπίγνωση τῆς πραγματικότητος, ἐνῶ στήν ψύχωση εἶναι ἀπαραίτητα τά ψυχιατρικά φάρμακα. (Ανάκτηση 13 Ἀπριλίου 2022 ἀπό τό <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9D%CE%B5%CF%8D%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B7>)

ποιεῖ φάρμακα. Ὑπάρχει αὐτή ἡ διάκριση ἀνάμεσα στὸν ψυχολόγο καὶ στὸν ψυχίατρο.

Ἐάν λοιπὸν κάποιος πάει σέ ἓναν ψυχολόγο, ἐκεῖ ὁ ἀσθενὴς ὑφίσταται, ὅπως πολλές φορὲς θὰ ἔχετε ἀκούσει, μία ψυχανάλυση. Τί σημαίνει ψυχανάλυση;

Ὁ ψυχολόγος σέ βάζει νά καθήσεις σέ μία καρέκλα ἀναπαυτική καὶ σοῦ λέει νά λές ὅ,τι θέλεις. Μπορεῖ νά σοῦ κάνει μία-δυό ἐρωτήσεις, ἀλλὰ σ' ἀφήνει νά λές, νά λές, νά λές... καὶ αὐτὸς κάθεται, σέ ἀκούει, δέν μιλάει, καὶ προσπαθεῖ νά ἀνακαλύψει, νά ψαρέψει τί μπορεῖ νά ὑπάρχει μέσα στοῦ ὑποσυνείδητό σου.

Νά τό παρομοιάσω μέ μία εἰκόνα;

Τό ὑποσυνείδητο, ὅπως σᾶς ἔλεγα καὶ τὴν περασμένη φορὰ, μοιάζει μέ ἓνα σκοτεινὸ ὑπόγειο, ἢ, ἂν θέλετε, μέ μία σκοτεινὴ λίμνη, ὅπου βάζει κάποιος τὸ χέρι του ἐκεῖ μέσα, καὶ προσπαθεῖ νά πιάσει ὅ,τι βρίσκεται ἐκεῖ. Πιάνει κάτι, τό βγάζει στὴν ἐπιφάνεια, ἀλλὰ λέει ἃ, δέν εἶναι αὐτό. Δῶς' του πάλι· κάνει μία βουτιά ἐκεῖ μέ τὸ χέρι στά σκοτεινά... κι αὐτό συνεχίζεται μέχρι νά πιάσει ἐκεῖνο πού θέλει, δηλαδή μέχρι νά ἀλιεύσει, νά ψαρέψει τὴν πραγματικὴ αἰτία πού ὑπάρχει μέσα στοῦ ὑποσυνείδητο. Δηλαδή εἶναι μιὰ δουλειὰ δύσκολη.

Τί κάνει ἄραγε ὁ ψυχολόγος ὅταν ἀλιεύσει τὸ ἀληθινὸ αἷτιο μιᾶς νευρώσεως; Τό τί κάνει θὰ τό δοῦμε λίγο πιό κάτω. Διότι αὐτό εἶναι ἓνα κρίσιμο σημεῖο, καί, ἂν τό θέλετε, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀχίλλειο πτέρνα τῆς ψυχολογίας, ἢ ὁποῖα μπορεῖ νά ἔχει μερικὰ ἀξιόλογα στοιχεῖα, πραγματικὰ ἀξιόλογα, στοῦ τέλους ὅμως τά χαλάει ὅλα· θὰ τό δοῦμε ὅμως λίγο πιό κάτω.

Σᾶς εἶχα πεῖ ὅτι ὅταν χρονίσει ἡ ἐνοχή μέσα στό ὑποσυνείδητο, τότε ὁ ἄνθρωπος ἀρρωσταίνει. Πῶ-πῶ, λέμε, αὐτός ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄρρωστος... εἶναι ψυχικά ἄρρωστος! Γενικά ἡ ἀρρώστια του εἶναι ἡ νεύρωση.

Πρέπει νά σᾶς πῶ ἐδῶ ὅτι ὁ ὅρος *νεύρωση* ἔχει καθιερωθεῖ πιά· ἀλλά στήν πραγματικότητα δέν εἶναι σωστός ὅρος, διότι ἀναφέρεται στά νεῦρα. Ἡ νόσος ὅμως δέν ἐντοπίζεται στά νεῦρα ἀλλά στήν ψυχή. Ἄλλο ψυχή καί ἄλλο νεῦρα. Τά νεῦρα ἀνήκουν στό σῶμα. Τό ὅτι ἔχουμε μία ἀλληλεπίδραση δέν τίθεται θέμα· ὁ ὅρος ὅμως *νεύρωση* εἶναι ἀτυχής.³

Παλαιότερα, σέ μία ἐποχή μέ ὑλιστική ἀντίληψη περί τοῦ πράγματος, πίστευαν ὅτι ἡ νεύρωση ὀφείλεται σέ μία βλάβη τοῦ νευρικοῦ συστήματος. Δέν εἶναι ὅμως βλάβη τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀλλά ὑπάρχει αἴτιο πού προκαλεῖ ἐνόχληση μέσα στήν ψυχή, μέσα στή συνείδηση, ἢ καλύτερα στό ὑποσυνείδητο.

Τί εἶναι λοιπόν ἡ νεύρωση; εἶναι ἡ ἀποδιάρθρωση ἢ ἡ διάλυση τῆς προσωπικότητος· ὁ ἄνθρωπος δηλαδή πραγματικά διαλύεται.

Ἀπό τί συνίσταται ἡ προσωπικότητα; ξέρετε; Συνίσταται ἀπό τρία βασικά στοιχεῖα: τή νόηση, τό συναίσθημα καί τή βούληση. Σέ περίπτωση ἀσθενείας, ἡ ψυχή ὁλόκληρη μπορεῖ νά ἔρθῃ σέ σύγκρουση μέ τό ἴδιο τό σῶμα. Ἔτσι, ἔχουμε περίπτωση ἀλληλοσυγκρούσεως τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς –προσέξτε τή λέξη· ἀλληλοσυγκρούσεως!– ἢ τῆς ψυχῆς μέ τό σῶμα.

3. Ὁ ὅρος *νεύρωση* εἰσήχθη γιά πρώτη φορά τό 1789 ἀπό τόν ἰατρό William Cullen.

Ἄς πάρω πρώτα τὴν περίπτωσι τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, πού εἶναι πιό βασικό καί θεμελιώδες. Σύγκρουσι τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς σημαίνει νά ἔρχεται σέ ἀντίθεση ἡ νόησι μέ τό συναίσθημα, ἡ τό συναίσθημα μέ τή βούλησι. Ὅταν δημιουργοῦνται συγκρούσεις, τότε ἔχουμε διάλυσι τῶν δυνάμεων τῆς προσωπικότητος, δηλαδή διάλυσι τοῦ ἀνθρώπου.

Θά σᾶς πῶ ἓνα παράδειγμα. Κάποιος φιλόσοφος – νομίζω ὅτι εἶναι ὁ Φίχτε– λέει τό ἑξῆς: *Ὁ νοῦς μου λέει ὄχι, ἡ καρδιά μου λέει ναί· στό τέλος ὁ νοῦς μου ὑποκύπτει.*

Στήν ἀρχή γίνεται μέσα μου μία σύγκρουσι, μία στοιχειώδης σύγκρουσι. Κάποτε δέν εἶναι δεῖγμα ἀρρώστιας. Ἀλλά ἐάν αὕτη ἡ σύγκρουσι παραμείνει, ἡ, καλύτερα, ἐάν αὕτη ἀπωθηθεῖ, σπρωχθεῖ στό ὑποσυνείδητο, τότε θά μοῦ δημιουργήσι νεύρωσι. Δηλαδή, τί εἴπαμε; ὁ νοῦς μου λέει ὄχι, ἡ καρδιά μου λέει ναί, στό τέλος ὑποχωρεῖ ὁ νοῦς μου, κερδίζει ἡ καρδιά.

Πῶς ὅμως ὑποχωρεῖ; Ὑποχωρεῖ μέ κατανόησι; Πολλές φορές χωρίς κατανόησι. Ὁ νοῦς μου δέν λέει τίποτα· μόνο ὑποχωρεῖ. Αὕτη λοιπόν ἡ σύγκρουσι καί ἡ χωρίς κατανόησι ὑποχώρησι τοῦ νοῦ μου πετιέται στό ὑποσυνείδητο· κοιμᾶται ἐκεῖ, δουλεύει, καί κάποια ἡμέρα ὁ ἀνθρώπος ἐμφανίζεται μέ μία ἀρρώστια ψυχική, μία νεύρωσι.

Βλέπετε λοιπόν τί φοβερό πράγμα εἶναι αὐτές οἱ συγκρούσεις!

Ἀλλά ὁ πυρήνας τῆς ἀρρώστιας τῆς ψυχῆς, ὁ πυρήνας τῆς νευρώσεως εἶναι τό *σύμπλεγμα* ἡ τό *πλέγμα*. Βλέπετε, ἐδῶ σᾶς λέω μερικούς ὅρους· προσέξτε τους.

Τό τί εἶναι *σύμπλεγμα* θά τό δοῦμε λίγο πιό κάτω. Τό *σύμπλεγμα* τό δημιουργεῖ ἡ ἀπωθημένη ἐνοχή στό ὑποσυνείδητο. Μόλις ἀπωθηθεῖ ἐκεῖ μία ἐνοχή ἢ μία σύγκρουση, ἀμέσως δημιουργεῖται ἐκεῖ ἓνα πλέγμα. Ὁ πυρήνας λοιπόν τῆς ἀρρώστιας εἶναι τό πλέγμα.

Νά τά ποῦμε τώρα ὅλα μαζί αὐτά γιατί ἴσως τά χάσατε. Ἔχω τήν ἀπόθεση τῆς ἐνοχῆς στό ὑποσυνείδητο, δημιουργεῖται ἐκεῖ ἓνα *σύμπλεγμα*, καί παρουσιάζεται μία ἀρρώστια, ἡ νεύρωση. Ἔτσι, ἔχουμε τόν ἀρρωστο ἄνθρωπο. Αὐτό εἶναι ὅλο.

Τί εἶναι τό *σύμπλεγμα* ὅμως; Εἶναι αὐτό πού τό ἔχουμε σάν μαστίχα στήν ἐποχή μας, καί μπορούμε νά τό λέμε στόν ἄλλον, ὅπως θά λέγαμε τή λέξη *ρέ* –μέ συγχωρεῖτε. Βέβαια λέω τήν πιό ἀθώα λέξη, σέ σχέση μέ τό τί ἀκούει κανεῖς σήμερα, ἀκόμη καί ἀπό κορίτσια! Πώ-πώ, τί ἀκούει κανεῖς... τί ἀκούει...! Δέν ἔχει παρὰ νά σταθεῖ κανεῖς σ' ἓνα πεζοδρομιο ἔξω ἀπό ἓνα σχολεῖο στό σχόλασμα, νά ἀκούσει τί λένε τά κορίτσια!... Δέν λέω τί λένε τά ἀγόρια. Λοιπόν, ὅπως ἔχουμε μαστίχα τό *ρέ*, ἔτσι ἔχουμε μαστίχα καί αὐτό τό *εἶσαι κομπλεξικός, εἶσαι κομπλεξική!*

Ἡ ἐλληνική λέξη τοῦ *κόμπλεξ* εἶναι τό *πλέγμα* ἢ *σύμπλεγμα*. Τί θά πεῖ *πλέγμα*; Κατά λέξη θά πεῖ κάτι πού πλέκεται. Ἐνα καλαθάκι, πού βάζουμε ἐκεῖ τά καλάμια καί τά πλέκουμε, λέγεται *πλέγμα*. Ἐνα δικτυωτό, δηλαδή κάτι πού τό πλέκω καί κάνω ἓνα δίχτυ, λέγεται *πλέγμα*. Ὡστε λοιπόν τί εἶναι τό *πλέγμα*; Ἐνα δίχτυ. Καί τί εἶναι τό *σύμπλεγμα*; Ἐνα σύνθετο δίχτυ· δηλαδή ἓνα δίχτυ πού ἄρχισε νά ἀποκτάει πολυπλοκότητα.

Ἄλλά τί ἀκριβῶς εἶναι τώρα αὐτό τό *σύμπλεγμα*, αὐτό τό *δίχτυ*; Εἶναι ἓνα ψυχικό τραῦμα πού ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπό ἓναν συγκινησιακό κλονισμό –δηλαδή ἓναν κλονισμό πού προήλθε ἀπό μία συγκίνηση– ἀλλά κυρίως ἀπό μία ἠθική σύγκρουση.

Νά σᾶς πῶ μία ἠθική σύγκρουση; Ἕνας δικαστής ἀναγκάζεται νά βγάλει μία ἀπόφαση, ἅς ποῦμε μία καταδίκη σέ θάνατο. Βέβαια εἶναι κατὰ τόν νόμο· δέν εἶναι παράνομη. Αὐτή ὅμως ἡ ἀπόφαση πού ἔβγαλε κατὰ τόν νόμο δέν ταιριάζει στήν ψυχολογία του, στήν ἠθική του· δέν τοῦ πάει νά ὑπογράψει μία θανατική καταδίκη. Ἔτσι λοιπόν αἰσθάνεται ὅτι καλῶς μέν ἐνήργησε κατὰ τόν νόμο, ἀλλά ἡ συνείδησή του ὅμως τοῦ λέει ὅτι, παρὰ ταῦτα, ὑπέγραψε νά ἐκτελεσθεῖ, νά φονευθεῖ ἓνας ἄνθρωπος. Ἐδῶ ἔχουμε μία σύγκρουση ἠθικῆς φύσεως, παρότι ὁ νόμος λέει ὅτι δέν φταίει ὁ δικαστής σέ τίποτα.

Σᾶς εἶπα ἓνα ὁμαλό παράδειγμα. Ἄλλά ἔχουμε καί ἄλλες περιπτώσεις μέ ἠθικές συγκρούσεις βαριᾶς μορφῆς. Νά παντρευτεῖς, ἅς ποῦμε, δέν ξέρω κάτω ἀπό ποιές συνθήκες, τήν ἀδελφή σου, τόν ἀδελφό σου, καί νά λές *πῶς συνέβη αὐτό!*... Εἶναι φοβερό πράγμα! Καί νά μήν μπορεῖς αὐτό νά τό θεραπεύσεις! Καί νά λές τώρα: *Νά χωρίσω; Καί ὁ κόσμος τί θά πεῖ ἔξω;* Διότι αὐτό ἔγινε ἐν ἀγνοίᾳ σας· δέν ξέρατε ὅτι εἴστε ἀδέλφια. Ἔχουμε πολλά τέτοια παραδείγματα. Σέ κάθε βῆμα, παιδιά, συναντοῦμε καταστάσεις πού μποροῦν νά μᾶς δημιουργήσουν ἠθικές συγκρούσεις.

Ἔτσι, κάτω ἀπό μία ἠθική σύγκρουση καί κάτω ἀπό ἓναν συγκινησιακό κλονισμό, ἔχουμε ἓνα τραῦμα

ψυχικό, ένα πλήγμα. Αυτό τό πλήγμα δέν εἶναι παρά τό πλέγμα, τό σύμπλεγμα. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ξεκινάει τώρα μία ἰδιότυπη συμπεριφορά τοῦ προσώπου στήν παρακάτω ζωή του.

Τί ἀκριβῶς εἶναι τό πλέγμα; Ἄς τό δοῦμε.

Ὅταν ὁ Ἀδάμ παρέβη τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ καί ἄκουσε τή φωνή Του, ὅταν κατά τό δειλινό ἐπισκέφθηκε τούς πρωτοπλάστους ὁ Θεός, φοβήθηκε νά ὁμολογήσει, νά πει ναι, ἐγώ τό ἔκανα. Στήν ἐρώτηση τοῦ Θεοῦ Ἀδάμ, ποῦ εἶσαι; ἐκεῖνος λέει κρύφτηκα, γιατί ἄκουσα τή φωνή Σου καί φοβήθηκα... Ἀλλά γιατί ἄκουσες τή φωνή μου καί φοβήθηκες;

Δηλαδή ἐδῶ ὁ Ἀδάμ προσπαθεῖ νά δικαιολογηθεῖ· ἀρχίζει νά περιπλέκεται σέ ἕνα πλέγμα, σ' ἕνα δίχτυ. Τί εἶπε; Μία δικαιολογία. Ξέρετε πότε δέν θά ἔκανε δίχτυ μέσα του; ὅταν θά ἔλεγε Κύριε, ἀμάρτησα ἀπέναντί Σου, συγχώρεσέ με!... Τότε κανένα δίχτυ δέν θά μπορούσε νά δημιουργηθεῖ. Ἀλλά τή στιγμή πού ὁ Ἀδάμ εἶπε κρύφτηκα γιατί ἄκουσα τή φωνή Σου καί σέ φοβήθηκα, θά τοῦ ἔλεγε ὁ Θεός: Γιατί μέ φοβήθηκες; Ἄλλοτε δέν ἄκουγες τή φωνή μου; Γιατί τώρα μέ φοβήθηκες;...

Ναί, ξέρεις, Κύριε; γιατί ἤμουν γυμνός!...

Μά ἐγώ σ' ἔκανα γυμνό. Δέν σοῦ ἔδωσα ροῦχα νά φορέσεις. Αὐτές οἱ δικαιολογίες, τό Σέ φοβήθηκα, ἔσπευσα νά κρυφῶ γιατί εἶμαι γυμνός καί λοιπά, ἀρχίζουν νά πλέκουν ἕνα δίχτυ, ἕνα πολύ βασανιστικό καί ὀδυνηρό δίχτυ γιά τόν Ἀδάμ.

Γιά νά τό καταλάβετε, σᾶς ἀναφέρω ἕνα ρῆμα πού χρησιμοποιεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος στή Β' Πρὸς Τι-

μόθεον ἐπιστολή του, πού εἶναι πολύ χαρακτηριστικό· λέει ἐκεῖ: «ἐξωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ διαβόλου) εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα»⁴. Αἰχμαλωτισμένοι οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ αὐτόν, τὸν διάβολο, στό δικό του θέλημα· πιασμένοι ζωντανοί οἱ ἄνθρωποι στήν παγίδα τοῦ διαβόλου, γιά νά κάνουν τό δικό του τό θέλημα.

Τό ρῆμα *ζωγρέω-ζωγρῶ*, καί *ζωγρέομαι-ζωγροῦμαι* στή Μέση Φωνή, σημαίνει συλλαμβάνομαι σέ μία παγίδα, σέ ἓνα δίχτυ, ἐνῶ εἶμαι ζωντανός. Διότι μπορεῖ κανεῖς νά βάλει μία παγίδα νά πιάσει ἓνα ζῶο, ἀλλά ἡ παγίδα νά σκοτώσει τό θήραμα. Γιά παράδειγμα, νά πέσει μία λαιμητόμος, ὅπως πιάνουμε τά ποντίκια ἅς ποῦμε σέ μία φάκα πού πᾶνε νά φᾶνε τό τυρί, καί πέφτει ἡ καρμανιόλα, ὅπως λέγεται ἐκείνη ἡ φάκα, καί τά σκοτώνει. Δέν ἔχουμε ἐδῶ τήν περίπτωση αὕτη· ἀλλά ἡ φάκα, ἡ παγίδα τοῦ διαβόλου, πιάνει τόν ἄνθρωπο ζωντανό.

Δηλαδή τί παρατηροῦμε ἐδῶ; Τό *ἐξωγρημένος* θά πεῖ νά ἔχει συλληφθεῖ κάποιος μέσα σ' ἓνα δίχτυ, καί νά εἶναι ζωντανός. Φοβερό πράγμα!

Αὐτό τό *ἐξωγρημένος* τοῦ ἀποστόλου Παύλου, ἄν τό μεταφέρουμε ἀπὸ τήν Καινή Διαθήκη ἐδῶ στήν ψυχολογία, βλέπουμε πράγματι ὅτι αὐτό τό πλέγμα εἶναι πού τυλίγει τόν ἄνθρωπο.

Τό πλέγμα –ἐδῶ εἶναι τώρα τό σπουδαῖο– δέν περιέχεται, ἀλλά περιέχει· δέν ἔχει ὁ ἄνθρωπος μέσα του τό πλέγμα, ἀλλά ὁ ἄνθρωπος εἶναι μέσα στό πλέγμα. Δηλαδή εἶναι μπερδεμένος μέσα σέ αὐτό τό πλέγμα, ἢ

4. Β' Τιμ. 2, 26.

τό σύμπλεγμα ή τό κόμπλεξ, καί έχει μετά μία ανάλογη συμπεριφορά.

Λέμε πολλές φορές: *Γιατί μιλάς έτσι; Τί είσαι; Κομπλεξικός; Δηλαδή μιλάς βάσει μιᾶς καταστάσεως πού δημιουργήθηκε μέσα σου; μέ βάση ἕνα τραῦμα πού ὑπάρχει μέσα στήν ψυχή σου; Βλέπετε πῶς μιλάμε;*

Καί ποιό εἶναι αὐτό τό αἴτιο τῆς ἀπωθήσεως τῆς ἐνοχῆς; Ἐδῶ τώρα θά ἤθελα νά προσέξετε πολύ. Ποιό εἶναι τό αἴτιο ὅλης αὐτῆς τῆς ἱστορίας;

Εἶναι ἡ ἀνθρώπινη ἀλαζονεία καί ὑπερηφάνεια! Δέν θέλω νά ὁμολογήσω ἐκεῖνο πού ἔχω κάνει· ὅπως κι ὁ Ἀδάμ, πού δέν ἤθελε νά ὁμολογήσει τό λάθος του. Γιατί; Τά αἴτια μπορεῖ νά εἶναι πολλά: Γιά νά μήν τιμωρηθῶ. Νά μήν ξεπέσω στά μάτια τῶν ἄλλων. Τί θά ποῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι γιά μένα, ἂν ἀποκαλυφθεῖ ὅτι μπορεῖ νά ἔχω τήν ἄλφα ἢ βῆτα πώση.

Ὅλα αὐτά δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀνθρώπινη ἀλαζονεία, ἡ ἀνθρώπινη ὑπερηφάνεια, πού ὀδηγεῖ τόν ἄνθρωπο νά φθάσει σ' αὐτή τήν πάρα πολύ κακή κατάσταση, καί νά κινδυνεύει νά ἀρρωστήσει, κάποτε μάλιστα καί πολύ βαριά.

Πρέπει ἀκόμη νά σᾶς πῶ ὅτι χαρακτηριστικό αὐτῆς τῆς συμπλεγματικῆς συμπεριφορᾶς εἶναι ἡ ἐπιθετικότητα, διότι τό ἀπωθούμενο πάντοτε προβάλλεται καί ἀποδίδεται σέ ἄλλον.

Ὁ Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶναι ἐνοχος, ὅταν ἀντιμετωπίζει τόν Θεό, πρῶτα ἀπωθεῖ τήν ἐνοχή του στό ὑποσυνείδητο καί ὕστερα τήν προβάλλει στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ὁ Ἀδάμ ἐμφανίζεται ἐπιθετικός. Προ-

σέξτε: επιθετικός! Προβάλλει την ένοχή του στό πρόσωπο του Θεού. Καί τί λέει; *Ἡ γυναίκα πού ἐσύ μου ἔδωσες, αὐτή μου ἔδωσε καί ἔφαγα.* Δηλαδή, μ' ἄλλα λόγια, δέν φταίω ἐγώ· ἐσύ φταῖς! Αὐτό ὅμως δέν εἶναι μία ἐπίθεση; δέν εἶναι μία προβολή τῆς ἐνοχῆς του στό πρόσωπο τοῦ ἄλλου, δηλαδή τοῦ Θεοῦ;

Τό ἴδιο πράγμα θά κάνει καί ἡ Εὐα παρακάτω. *Δέν φταίγω ἐγώ· τό φίδι μέ ἔξαπάτησε!* Καί δυστυχῶς ἔχουμε τήν δημιουργία ὑποσυνείδητου καί στόν Ἀδάμ καί στήν Εὐα, τήν ἴδια ὥρα, τήν ἴδια στιγμή.

Ἀκόμη, χαρακτηριστικό αὐτῆς τῆς κομπλεξικῆς-συμπλεγματικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ἐνόχου εἶναι ἡ ἐπιθετικότητα εἴτε μέ λόγια εἴτε μέ ἔργα.

Ἐδῶ προσέξτε ἓνα σημεῖο. Ὁ διωκόμενος ὑπό τῆς ἐνοχῆς γίνεται διώκτης. Δηλαδή αὐτός πού διώκεται ἀπό τήν ἐνοχή, πού τόν κυνηγάει ἡ ἐνοχή, ξεσπάει σέ κάποιον ἄλλο. Ξέρετε, εἶναι φοβερό πράγμα ἡ ἐνοχή.

Δέν ξέρω ἐάν θά προχωρήσουμε στή *Γένεση* σέ ἐπόμενα κεφάλαια. Πολύ παλιά –εἶναι ἀρκετά χρόνια πίσω, ἴσως δέκα χρόνια– στό κατηχητικό σχολεῖο ξεκινήσαμε ἀπό τό 4ο κεφάλαιο καί κάναμε ὁλόκληρη τή *Γένεση*, καί εἴχαμε ἀφήσει τά τρία πρῶτα κεφάλαια γιά πιό ξεχωριστά. Ἐκεῖ λοιπόν, στήν ἀρχή τοῦ 4ου κεφαλαίου, ἔχουμε τήν ἱστορία τοῦ Κάιν καί τοῦ Ἀβελ. Ἡ ἱστορία τοῦ Κάιν ἐρμηνεύει ὅλα αὐτά πού λέμε τώρα θαυμάσια.

Προσέξτε· ὁ Κάιν ἦταν ἐνοχος, φόνευσε τόν ἀδελφό του· συνεπῶς ἔνιωθε μία ἐνοχή μέσα του. Ξέρετε δέ πῶς πρόβαλε στό πρόσωπο τοῦ Θεοῦ τήν ἐνοχή του ὁ Κάιν καί πῶς στάθηκε ἐπιθετικός ἀπέναντι στόν Θεό;

Ὅταν ὁ Θεός ρωτάει τόν Κάιν ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός του γιά νά τόν συγκλονίσει καί νά μετανοήσει, ὁ Κάιν ἀπαντάει: *Τί μέ ρωτᾷς; Ποῦ ξέρω ἐγώ ποῦ εἶναι ὁ ἀδελφός μου; Μήπως ἐγώ εἶμαι φύλακας τοῦ ἀδελφοῦ μου;... Μέ ἄλλα λόγια: Μέ ἔβαλε κανέννας, μέ ἔβαλες ἐσύ νά φυλάω τόν ἀδελφό μου, καί μοῦ ζητᾷς τώρα εὐθύνες ἐσύ τί ἀπέγινε ὁ ἀδελφός μου;...*⁵ Πώ-πώ, φοβερό πράγμα!

Ἀλλά, ξέρετε, ὁ Θεός τοῦ εἶπε: *Ἡ ἐνοχή σου θά σέ κυνηγάει σ' ὅλη σου τή ζωή! Δέν θά μπορεῖς νά σταθεῖς! Θά εἶσαι «στενών καί τρέμων»!* «Στένων», θά στενάξεις, καί «τρέμων», θά τρέμεις σ' ὅλη σου τή ζωή! Ὡστε λοιπόν ἡ ἐνοχή του θά τόν κυνηγοῦσε.

Ἔτσι λοιπόν ἐκεῖνοι πού διώκονται ἀπό μία ἐνοχή γίνονται καί διώκτες. Εἶναι σπουδαία ἡ ψυχολογική αὐτή ἀνατομία, πού τή βλέπουμε στήν περίπτωση ἐκείνων πού διώκουν ἀθώους γιατί οἱ ἴδιοι φταῖνε. Κάποιος φταίει –ὁ ἴδιος φταίει, μέσα του ἔχει αἰσθήματα ἐνοχῆς– καί τόν βλέπετε νά γίνεται διώκτης ἄλλων ἀνθρώπων, νά διώκει ἄλλους! Αὐτή εἶναι ἡ ψυχολογία τῶν διωκτῶν.

Υπάρχει ὅμως καί ἡ ἄλλη περίπτωση· ἂν ὁ χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου δέν εἶναι δυναμικός, νά ἔχουμε ὄχι πλέον ἐπιθετικότητα δυναμική, ἀλλά ἐπιθετικότητα παθητική. Ποιά εἶναι αὕτη; Ὅταν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος στρέφεται κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του γιά νά τόν καταστρέψει. Τέτοια εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Ἰούδα.

Ὁ Ἰούδας ἐνίωσε φοβερά ἐνοχος. Ὁμολόγησε βέβαια τήν ἁμαρτία του στούς ἀρχιερεῖς, λέγοντάς τους

5. Βλ. Γέν. 4, 9.

*Παρέδωσα σ' ἐσᾶς αἷμα ἀθώου ἀνθρώπου, ἔχω ἀμαρτήσῃ.*⁶ Αὐτός ὁ ἄνθρωπος ὅμως δέν μπόρεσε νά ξεπεράσει τήν κατάστασή του, δέν ἄντεξε, ἦταν μεγάλο τό βάρος τῆς ἐνοχῆς του, καί ἔβλαψε τόν ἑαυτό του.

Ἄν ὅμως πήγαινε στόν Χριστό, ὁ Κύριος θά τόν συγχωροῦσε. Προσέξτε: θά τόν συγχωροῦσε, ἀναμφισβήτητα! Ἀλλά ἔπεσε σέ ἀπελπισία. Καί τότε στράφηκε ὄχι ἐναντίον τῶν ἀρχιερέων, ἀλλά ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἶναι ὅπως σήμερα πού κάποιος θά ἤθελε νά βάλει μία βόμβα στό κτήριο πού βρίσκονται καί συνεδριάζουν ἄνθρωποι πού τόν ἔχουν ἀδικήσει! Προσέξτε: νά μή βάλει ὅμως τή βόμβα ἐκεῖ, ἀλλά νά τή βάλει στόν ἑαυτό του, δηλαδή νά πάει νά αὐτοκτονήσει.

Ἔτσι ἡ ἐνοχή, στήν παθητική της περίπτωση, ὀδηγεῖ στόν αὐτοεκμηδενισμό.

Ποιά εἶναι ἡ θεραπεία σ' ὅλα αὐτά; Μά τό εἶπαμε· εἶναι ἡ ὁμολογία τῆς ἐνοχῆς. Πρέπει νά ὁμολογήσουμε τήν ἐνοχή μας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὅτι εἴμαστε ἀμαρτωλοί ἄνθρωποι, ὅτι διαπράξαμε αὐτό τό ἄλφα καί βῆτα συγκεκριμένο σφάλμα.

Σᾶς εἶπα ὅμως προηγουμένως ὅτι στήν ψυχολογία ὑπάρχει μία *ἀχίλλειος πέτρνα* – βέβαια, ἂν μέ ἄκουγε κάποιος εἰδικός τώρα, θά ἔλεγε ἴσως ὅτι εἶμαι ὑπερβολικός– ἡ ὁποία κάνει τήν ψυχολογία νά εἶναι ἄχρηστη, σέ βαθμό μάλιστα πού θά σᾶς ἔλεγα ποτέ μή φθάσετε σέ ψυχολόγο ἢ σέ ψυχίατρο γιά ἓνα ψυχικό νόσημα, ἐκτός βέβαια ἂν εἶναι μία κατάσταση πού χρειάζεται φάρμακα γιά νά ξεπεραστεῖ, ὅπως εἶναι μία μεγάλη συγκίνηση ἀπό κάτι.

6. *Ματθ.* 27, 4.

Βλέπετε, ἄς ποῦμε, μπροστά σας νά σκοτώνουν, νά σφάζουν ἕναν ἄνθρωπο... νά σφάζουν τή μάνα σας, τόν πατέρα σας –αὐτά εἶναι περιστατικά πού ἔχουν γίνει καί γίνονται, εἶναι φοβερό βίωμα!– καί παθαίνετε νευρικό κλονισμό. Ἐκεῖ ἔχουμε ἴσως ἀνάγκη ἀπό μία βοηθία θεραπευτική, νά δοθοῦν δηλαδή κάποια φάρμακα. Δηλαδή νά μᾶς φυλάει ὁ Θεός... δέν ξέρουμε τί μπορούμε νά πάθουμε στή ζωή μας!

Ὅμως, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ὅταν ἡ κατάσταση ξεκινάει ἀπό θέματα ἐνοχῆς, δέν χρειάζεται νά πηγαίνουμε ἐκεῖ. Καί ἐξηγῶ τό γιατί.

Ὅταν θά κάνει τήν ψυχανάλυση ὁ ψυχολόγος καί θά ψαρέψει μέσα στό σκοτεινό ὑποσυνείδητο τό αἶτιο τῆς ὅλης καταστάσεως, τό αἶτιο δηλαδή τῆς νευρώσεως πού εἶναι μία ἐνοχή, αὐτό τό αἶτιο τό προβάλλει, τό βγάζει ἔξω στό φῶς τῆς συνειδήσεως, καί λέει στόν ἀσθενή: *Ξέρεις τί φταίει; Φταίει αὐτό.*

Νά σᾶς πῶ μία περίπτωση. Τήν ἀναφέρει κάποιος μέγας ψυχολόγος στήν Εὐρώπη, ψυχίατρος Εὐρωπαῖος, ὁ Γιούνγκ συγκεκριμένα.⁷ Πῆγε λοιπόν κάποτε ἕνας νεαρός νά πεῖ στόν γιατρό ὅτι δέν αἰσθανόταν καθόλου καλά μέσα του, ἀλλά δέν ἤξερε τί μπορούσε νά συμβαίνει. Ὁ γιατρός βέβαια ψάρεψε τό αἶτιο, καί τί βρῆκε; ὅτι αὐτός εἶχε συνδεθεῖ μέ μία κοπέλα, μία δασκάλα, τήν κοροΐδευε, τῆς ἔτρωγε χρήματα, καί στό τέλος τήν παράτησε. Ὁ σκοπός ἦταν νά τόν παντρευτεῖ, ἀλλά αὐτός ὅμως δέν εἶχε τέτοιο σκοπό· τῆς ἔφαγε ἀρκετά χρήματα καί στό τέλος τήν ἄφησε.

7. Ὁ Κάρολ Γιούνγκ (Carl Gustav Jung, 1875-1961) ἦταν Ἑλβετός ψυχίατρος καί ψυχχαναλύτης, ἐνῶ ὑπῆρξε ὁ εἰσηγητής τῆς σχολῆς τῆς Ἀναλυτικῆς Ψυχολογίας.

Καί τοῦ λέει ὁ ψυχίατρος: *Ξέρεις τί φταίει σ' ὅλη αὐτὴν τὴν κατάσταση;* Ἡ ἐνοχή σου πού πέρασε στοῦ ὑποσυνείδητο. Πῶς πέρασε; Μὲ τὴν ἀπώθηση. Συνήθως αὐτοί οἱ ἄνθρωποι πού κάνουν τέτοιες ἁμαρτίες λένε: ὦ, τό κορόιδο... *τῆς ἔφαγα τὰ λεφτά! Τί μέ νοιάζει;... Τώρα πάω γιά καινούργιο θῦμα.*

Ναί, ἀλλά ἡ ἐνοχή –προσέξτε– συνδέεται μέ τὴν ἠθική συνείδηση, καί ἡ ἠθική συνείδηση ἔχει μπροστά της τόν Θεό. Ἡ ψυχολογία δέν μιλάει γιά Θεό· μιλάει γιά ἓνα Ὑπερεγώ· ἀλλά αὐτό εἶναι τό λάθος της.⁸ Ἡ ἠθική ἔχει τόν Θεό, γιατί τὴν ἠθική συνείδηση ὁ Θεός τή δημιούργησε.

Ἔτσι, τοῦ λέει τώρα ὁ ψυχίατρος: *Πρέπει νά ἀποκαταστήσεις τὴ ζημιὰ πού ἔκανες· νά πάρεις τὰ χρήματα καί νά τὰ δώσεις πίσω στήν κοπέλα πού προσέβαλες.* Ἐκεῖνος θύμωσε, δέν παραδέχθηκε τίποτα, καί ἔφυγε· δηλαδή συνέχισε νά κουβαλάει τὴν ἐνοχή του, νά τὴν ἔχει ἀπωθημένη, γιατί δέν τὴν παραδέχθηκε, μέ ἀποτέλεσμα νά μείνει ἀθεράπευτος.

Τί ἔγινε ἐδῶ; Ἄς ποῦμε ὅτι ἐκεῖνο γιά τό ὁποῖο ἦταν ἐνοχος ὑπῆρχε ἡ δυνατότητα νά ἀποκατασταθεῖ. Ἄν ὅμως κάτι δέν μπορεῖ νά ἀποκατασταθεῖ; Σκοτώνεις ἓναν ἄνθρωπο· ἀποκαθίσταται αὐτό; Δέν ἀποκαθίσταται. Πῶς λοιπόν ἐδῶ τώρα μπορεῖς νά αἰσθανθεῖς ὅτι ἔκανες μία ἀποκατάσταση; Φθάνει μόνο νά πᾶς νά πληρώσεις στήν οἰκογένεια τοῦ ἀνθρώπου πού σκότωσες μιὰ μεγάλη ἀποζημίωση; Ἡ μικρὴ ἢ μεγάλη ἀποζημίωση νά δώσεις, πάντα θά λές: σκότωσα ἓναν ἄνθρωπο!

8. Βλ. *Μάθημα 63ο*, ὑποσημ. 15.

Συνεπῶς; Ἐδῶ δέν μπορεῖ νά σοῦ διαλύσει τήν ἐνοχή ἢ ψυχολογία. Σοῦ τή φέρνει στήν ἐπιφάνεια, ἀλλά δέν σοῦ τή διαλύει. Γιατί; Διότι δέν μπορεῖ νά παίξει τόν ρόλο τοῦ Θεοῦ ὁ ψυχίατρος. Μπορεῖ νά παίξει τόν ρόλο τοῦ Θεοῦ; Ποτέ. Καί τί κάνουμε παρακάτω;

Ἄδυνατεῖ ἡ ψυχολογία νά κάνει κάτι. Αὐτό εἶναι τό ἀδύνατό της σημεῖο. Γιατί; Διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι θεολογική ὑπαρξη, εἶναι μεταφυσική ὑπαρξη, καί ἔχει ἀνάγκη μιᾶς αὐθεντίας· καί αὕτη ἡ αὐθεντία εἶναι μόνο ὁ Θεός. Ἄν ξέρω ὅτι ὁ Θεός μέ συγχωρεῖ, τό πράγμα διορθώνεται.

Αὐτό ὅμως γίνεται μόνο στήν Ἑξομολόγηση. Διότι ὁ Χριστός –ἐφόσον κανεῖς πιστεύει στόν Χριστό ὅτι εἶναι ὁ Θεός– παρέδωσε τό μυστήριο τῆς Ἑξομολόγησης, καί τό παρέδωσε σέ ἀνθρώπους.⁹ Ὅταν πᾶμε νά ἐξομολογηθοῦμε, ἔχουμε διάλυση τῆς ἐνοχῆς, γιατί ἀλλιώτικα θά εἶχαμε διάλυση τῆς προσωπικότητος. Πρίν λοιπόν συμβεῖ διάλυση τῆς προσωπικότητός μας, τρέχουμε στόν πνευματικό μας γρήγορα-γρήγορα, λέμε τήν ἁμαρτία μας, καί διαλύεται ἡ ἐνοχή μας, καί ὅχι ἡ προσωπικότητά μας, πάντα δυνάμει τῆς αὐθεντίας Θεός, γιατί ὁ μόνος πού μπορεῖ νά συγχωρήσει εἶναι ὁ Θεός.¹⁰

Γι' αὐτό, παιδιά, θά ἤθελα νά σᾶς ἔλεγα ὅτι τό μυστήριο τῆς Ἑξομολόγησης εἶναι μοναδικά πολύτιμο! Δέν μπορεῖ μέ τίποτα νά ἀντικατασταθεῖ!

Μπορεῖ νά πᾶμε σ' ἕναν ἄνθρωπο, στόν Πνευματικό, σ' ἕνα γεροντάκι ἀγράμματο, τελείως ἀγράμματο,

9. Βλ. *Ματθ.* 18, 18. *Ἰωάν.* 20, 22-23. Πρβλ. *Ματθ.* 9, 2-8. 16, 17-20.

10. Βλ. *Ματθ.* 9, 6. *Μάρκ.* 2, 7-10. *Ἰωάν.* 5, 21-24.

πού μπορεί νά μή μᾶς πεῖ οὔτε μιά λέξη στήν Ἑξομολόγηση, τίποτα· νά μή ξέρει γράμματα ὁ ἄνθρωπος, καί νά μήν μπορεί νά μᾶς πεῖ. Ὅμως, καί μόνο γιατί ἔχει τήν ἱερωσύνη, δηλαδή ἔχει τό δικαίωμα πού τοῦ ἔδωσε ὁ Χριστός, τοῦ δεσμεῖν καί λύειν, τό νά δεσμεύει –δηλαδή τό νά μή συγχωρεῖ– καί νά λύει –δηλαδή νά συγχωρεῖ τίς ἁμαρτίες– καί μόνο γιατί θά πᾶμε νά ἀποθέσουμε τό ἁμάρτημά μας, τήν ἐνοχή μας στό ἐπιτραχήλιό του, στήν ἱερωσύνη του, στά πόδια τοῦ Χριστοῦ διά τῆς ἱερωσύνης τοῦ Πνευματικοῦ, αὐτό μᾶς εἶναι ἀρκετό.¹¹

Δέν χρειάζεται νά πάρουμε καί συμβουλή. Ἡ συμβουλή παίρνεται καί ἐκτός μυστηρίου Ἑξομολογήσεως. Κυρίως πᾶμε σ' αὐτό γιά τό θέμα τῆς ἐνοχῆς, νά μᾶς διαλυθεῖ ἡ ἐνοχή.

Πιστεύω ὅτι, ἀπό ὅσα εἶπαμε, καταλαβαίνετε πόσο πολύτιμη, ἐπαναλαμβάνω, μοναδικά πολυτιμότητα εἶναι ἡ Ἑξομολόγηση!

Ἄς ξαναγυρίσουμε στόν Ἀδάμ, σ' αὐτόν τόν ταλαίπωρο πρόγονό μας. Βέβαια, ταλαίπωροι εἴμαστε κι ἐμεῖς. Μή κατηγοροῦμε ποτέ τόν Ἀδάμ, γιατί καί ἐμεῖς παρουσιάζουμε τήν ἴδια συμπεριφορά!

Ἐάν λοιπόν ὁ Ἀδάμ, ὁ πρόγονός μας, ἀναγνώριζε

11. Ἡ ἄφηση τῶν ἁμαρτιῶν δέν εἶναι μιά ἄρση τῆς ἐνοχῆς ψυχολογικοῦ ἢ ἠθικοῦ χαρακτῆρα, ἀλλά κάθαρση καί ἁγιασμός. Γι' αὐτόν τόν λόγο προκύπτει καί ἡ ἄρση τῆς ἐνοχῆς καί ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ μετανοοῦντος ἀπό τά σχετικά συμπλέγματα. Ὁ στόχος εἶναι πάντα ἡ κάθαρση, ὁ ἁγιασμός, ἡ συνεχῆς ἀνανέωση τῆς υἱοθεσίας μας ἀπό τόν Θεό καί ἡ μετοχή μας στήν κοινωνία τοῦ Θεοῦ. (Εἰδική Συνοδική Ἐπιτροπή ἐπὶ Εἰδικῶν Ποιμαντικῶν Θεμάτων καί Καταστάσεων, Δ' [Κανονισμός 135/1999])

τήν ἐνοχή του, ὅπως σᾶς εἶπα, δέν θά ἀποκοῦσε ὑποσυνείδητο, καί ἔτσι ἡ ἀνθρωπότητα δέν θά κατέληγε στήν τραγικότητα πού τή χαρακτηρίζει. Ἐάν μετανοοῦσε, δέν θά ἔχανε τόν παράδεισο. Τόν χάνει ὁμως, γιατί δέν μπορεῖ πλέον νά μπεῖ μέσα σ' αὐτόν μέ μιὰ διεστραμμένη συνείδηση.

Ἀλλά ἐκεῖνο πού δέν πέτυχε ὁ Ἀδάμ, ἀφοῦ ἔχασε τόν παράδεισο, τό πέτυχε ὁ ληστής πάνω στόν σταυρό. Καί μάλιστα τό χαρακτηριστικό καί καταπληκτικό τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ εἶναι ὅτι ὁ πρῶτος πού μπαίνει στόν Παράδεισο εἶναι ἕνας ληστής!

Αὐτός, γιά μιὰ στιγμή, συνέρχεται, καί στρέφεται πρὸς τόν ἄλλο ληστή, πού συνεχίζει νά βλασφημᾷ τόν Κύριο, καί τοῦ λέει: «καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν· οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἐπράξε». Ἐμεῖς δικαίως ἀπολαμβάνουμε γιά ὅσα πράξαμε· εἴμαστε ἔνοχοι. Τί κάνει ὁ ληστής; ἀναγνωρίζει τήν ἐνοχή του –εἶμαι ἔνοχος– καί ταυτοχρόνως ἀναγνωρίζει καί τήν ἀθωότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τότε στρέφεται πρὸς τόν Χριστό καί τοῦ λέει: «μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». ¹² Εἶναι καταπληκτικό!

Ἡ εἰκόνα τοῦ ληστοῦ καί ἡ εἰκόνα τοῦ Ἀδάμ, παιδιά, εἶναι δύο εἰκόνες ἀντίθετες. Ὁ Ἀδάμ ἀπωθεῖ στό ὑποσυνείδητο τήν ἐνοχή του καί χάνει τόν παράδεισο· ὁ ληστής φέρνει στό συνειδητό τήν ἐνοχή του, τήν ὁμολογεῖ, καί μπαίνει στόν Παράδεισο. Εἶναι πολύ σπουδαῖο! Δηλαδή ἀποδέχεται –δέν θά κάνω ἐδῶ πῶς πολλή

12. Λουκᾶ 23, 41-42.

θεολογική ανάλυση– τή σταυρική κατάρα τῆς ἐνοχῆς του, καί ἔτσι κερδίζει τόν Παράδεισο.

Συμπέρασμα: Ἡ ταπείνωση ἀνοίγει τόν δρόμο νά δεῖ ὁ ἄνθρωπος τήν ἐνοχή του, νά τήν ἀναγνωρίσει, νά τήν ὁμολογήσει, νά ἀποκαταστήσει τίς σχέσεις του μέ τόν Θεό καί νά σωθεῖ.

Οἱ Ἅγιοι ἀγωνίζονταν σ' ὅλη τους τή ζωή νά καθαρίσουν ὄχι μόνο τή συνείδησή τους, ἀλλά καί τό ὑποσυνείδητό τους· ἤ, ἀκριβέστερα, νά ἐξαφανίσουν τό ὑποσυνείδητό τους, μέ τήν ὁμολογία κάθε ἐνοχῆς, καί μέ τήν προσπάθεια νά μήν ἀπωθοῦν τίποτα στό ὑποσυνείδητο ἀπ' ὅ,τι κακό θά μπορούσε νά διαπράττουν.

Μποροῦμε, ὅμως, στά πολύ λίγα λεπτά πού μᾶς μένουν, νά δώσουμε ἓνα σαφέστερο διάγραμμα ὅλων αὐτῶν, ἀπό πρακτικῆς πλευρᾶς. Προσέξτε, παιδιά, καί μ' αὐτό θά κλείσουμε τό μάθημά μας σήμερα, πρῶτα ὁ Θεός.

Πρῶτον, πρέπει νά διατηροῦμε ἀντί πάσης θυσίας τήν ψυχική μας ὑγεία. Ἐάν ἡ ψυχή μας ἀρρωστήσει, ὑπάρχει κίνδυνος· ἐάν ἐπιμείνει ἡ ἀρρώστια, εἶναι μεγάλος ὁ κίνδυνος.

Ἡ ψυχική ὑγεία ἐξασφαλίζεται, ἀρνητικῶς, μέ τό νά μήν ἁμαρτάνουμε, νά μήν ἐπιτελοῦμε τήν ἁμαρτία· ἀλλά, ἄν ἐπιτελέσουμε τήν ἁμαρτία, ἀμέσως νά τή συνειδητοποιήσουμε, νά τήν ὁμολογήσουμε στό μυστήριο τῆς Ἐξομολογήσεως, νά τύχουμε ἀφέσεως, καί ἔτσι νά διαλύσουμε τήν ἐνοχή.

Δεύτερον, θετικῶς, πρέπει νά ἀναπτυχθεῖ ἡ πνευματική ζωή· νά ἀναπτύξουμε τήν πνευματική μας ζωή.

Κι αυτή αναπτύσσεται πάνω στίς τέσσερις θεολογικές ἀρετές: τήν πίστη, τήν ἐλπίδα, τήν ἀγάπη καί τήν προσευχή.

Ὁ ἄνθρωπος, χωρίς πίστη, αἰσθάνεται μετέωρος, αἰσθάνεται ξένος στόν κόσμο αὐτόν, αἰσθάνεται μικρός, ἀνασφαλῆς, αἰσθάνεται ἀνυπεράσπιστος μέσα στό σύμπαν, αἰσθάνεται μιά φοβερή μοναξιά.

Ὅταν πιστεύω, λέω: *Πιστεύω ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁ Πατέρας μου, καί γι' αὐτό μέ φροντίζει· γιατί νά ἀγωνιῶ;* Ὅταν ὅμως ἀγωνιῶ γιά τό πῶς θά βγάλω τό ψωμί μου καί τί θά φάω καί πῶς θά κερδίσω τοῦτο κι ἐκεῖνο, αὐτό σημαίνει ὅτι ὑπάρχει μιά ἀπιστία, καί τότε μπορεῖ νά ἀρρωστήσω. Τό νά ἀρρωστήσω λοιπόν δέν εἶναι μόνο θέμα ἐνοχῆς γιά κάτι –στό βάθος βέβαια εἶναι θέμα ἐνοχῆς– ἀλλά κυρίως εἶναι ὅτι δέν πιστεύω στήν ἀγάπη καί στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ Πατέρα.

Ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι χωρίς ἀγάπη δέν δημιουργεῖ κοινωνία, οὔτε μέ τόν Θεό οὔτε μέ τά δημιουργήματα, καί ἀπομονώνεται ἀσφυκτικά. Ἀρρωσταίνει ὁ ἄνθρωπος πού δέν δημιουργεῖ κοινωνία ἀγάπης.¹³

Ὁ ἄνθρωπος πού δέν ἔχει ἐλπίδα στερεῖται κινήτρων δημιουργικότητας, δέν μπορεῖ νά κάνει τίποτα.

Ἡ χωρίς ἐλπίδα μεταφυσική ἐνατένιση γεμίζει τόν ἄνθρωπο ἀπό φόβο καί ἄγχος. *Τί εἶναι ὁ θάνατος; Ὑπάρχει ἄλλη ζωή; Τί θά γίνει παρακάτω; Θά γίνω*

13. Ἡ πραγματική ἐπιδημία τῆς ἐποχῆς μας εἶναι ὄχι μόνο ὁ καρκίνος, οἱ καρδιοπάθειες ἢ ὁ covid-19, ἀλλά καί τά βαθιά αἰσθήματα μοναξιάς, ἀπομόνωσης, ἀποξένωσης καί κατάθλιψης, ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης τῆς ἀγάπης τῶν πολλῶν (Ματθ. 24,12). Σύμφωνα μέ ἐκτιμήσεις, ἡ κατάθλιψη θά ἀποτελεῖ σέ λίγα χρόνια τήν ὑπ' ἀριθμόν 1 ἀσθένεια παγκοσμίως!

χῶμα· Δέν πιστεύω, δέν ἐλπίζω τίποτα.¹⁴ Ὅταν δέν ὑπάρχει ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, τότε ἔχουμε ἓναν δυστυχημένο ἄνθρωπο, πού μπορεῖ νά χάσει τήν ψυχική του ὑγεία, νά ἀρρωστήσει.¹⁵

Ἡ εἰρήνη γιά τόν κάθε ἄνθρωπο εἶναι καρπός τῆς μεταφυσικῆς αὐτῆς ἐλπίδος.

Καί τρίτον, ὁ χωρίς προσευχή ἄνθρωπος στερεῖται τῆς ἐνεργοποιήσεως ὅλων τῶν ἀρετῶν πού εἶπαμε πῶς πάντως· δηλαδή στερεῖται ἀπό τό νά εἶναι ὁ πιστός, νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀγάπης καί ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐλπίδος. Ἡ προσευχή λοιπόν ἐνεργοποιεῖ ὅλες αὐτές τίς ἀρετές.¹⁶

Ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, ἂν ὁ ἄνθρωπος δέν ζήσει τήν πνευματική ζωή, δηλαδή τή ζωή τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού εἶναι ἡ λυδία λίθος τῆς ψυχικῆς μας ὑγείας ἀλλά ἐν πολλοῖς καί τῆς σωματικῆς –δέν ἔχω καιρό νά σᾶς πῶ πῶς πολλά–, τότε ἀληθινά ὁ ἄνθρωπος αὐτός δέν πετυχαίνει τίποτα.

Πρέπει νά προσέξουμε πάρα πολύ τήν ψυχική μας ὑγεία. Ξαναλέω: θά προσέχουμε νά μὴν ἀμαρτάνουμε.

14. Στόν τάφο τοῦ Νίκου Καζαντζάκη χαράχτηκε ἓνα ἀπόφθεγμα: *Δέν ἐλπίζω τίποτα. Δέν φοβοῦμαι τίποτα. Εἶμαι λεύτερος.* Αὐτό, ἂν καί ἀναφέρεται στήν Ἀσκητική του, ἔλκει τήν καταγωγή του ἀπό τόν κυνικό φιλόσοφο Δημόνακτα τόν Κύπριο: «*Ερωτήσαντος δέ τινος, τίς αὐτῷ ὅρος εὐδαιμονίας εἶναι δοκεῖ, μόνον εὐδαιμόνα, ἔφη, τὸν ἐλεύθερον· ἐκείνου δὲ φήσαντος πολλοὺς ἐλευθέρους εἶναι, Ἀλλ' ἐκεῖνον νομίζω τὸν μῆτε ἐλπίζοντά τι μῆτε δεδιότα.*» (Λουκιανοῦ, *Βίος Δημόνακτος*, παράγραφοι 19.4-20.2)

15. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, γράφοντας πρὸς τοὺς Κορινθίους, λέει ὅτι ὅταν δέν πιστεύουμε πραγματικά στήν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν, εἴμαστε *ἐλεεινότεροι πάντων!* (Α΄ Κορ. 15, 16-19)

16. Βλ. Ἰακ. 1,17. Ματθ. 7, 7-8. Λουκᾶ 11, 9-13.

Ἄν ὅμως ἁμαρτήσουμε, θά μετανοήσουμε, θά ὁμολογήσουμε, καί θά συγχωρεθοῦμε. Θά ὁμολογήσουμε στόν Θεό· ὄχι στόν ψυχολόγο. Καί θά φροντίζουμε πολύ γιά τήν πνευματική ζωή· δηλαδή τή ζωή τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος, τῆς ἀγάπης καί τῆς προσευχῆς. Τότε μόνο μποροῦμε νά μιᾶμε γιά κάποια ψυχική ὑγεία, πού εὐχομαι, μέ ὅλη μου τήν καρδιά, ποτέ μά ποτέ νά μήν τήν χάσουμε!

Κυριακή, 3 Φεβρουαρίου 1985